ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Мороз Тетяни Михайлівни

«Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 231 Соціальна робота

Актуальність теми дослідження

Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю належить до пріоритетних напрямів сучасної державної соціальної політики України. Особливого значення ця проблематика набуває в умовах реформування системи соціального захисту населення, розвитку інклюзивного суспільства, імплементації положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, а також реалізації Стратегії реформування психоневрологічних та інших інтернатних закладів і деінституціалізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю до 2034 року.

В умовах воєнного стану кількість осіб, які потребують комплексної соціальної підтримки, реабілітації та довготривалого догляду, постійно зростає. Особливо вразливою категорією є особи з психічними та інтелектуальними порушеннями, які перебувають у психоневрологічних інтернатах. Саме тому дослідження теоретичних засад, організаційних механізмів і практичного досвіду соціальної реабілітації цієї категорії населення є своєчасним і суспільно значущим.

Актуальність дисертаційної роботи Мороз Т.М. зумовлена також недостатньою розробленістю проблеми соціальної реабілітації осіб з інвалідністю саме в умовах психоневрологічних інтернатів, що підтверджується проведеним авторкою аналізом наукових джерел.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Дисертаційне дослідження виконано на належному науково-методичному рівні. Авторкою опрацьовано значний масив наукової літератури, нормативно-правових документів, міжнародних актів та практичних матеріалів діяльності психоневрологічних інтернатів.

Логіка дослідження є послідовною та відповідає поставленій меті й завданням. Використаний комплекс загальнонаукових та емпіричних методів забезпечує досягнення поставленої мети. Основні положення роботи належним чином аргументовані та підтверджуються матеріалами дослідження.

Важливо відзначити практичну спрямованість дисертації. Авторка не обмежилася теоретичним аналізом проблеми, а здійснила узагальнення практичного досвіду діяльності Смілянського психоневрологічного інтернату, а також брала участь в апробації проєктів державних стандартів соціальних послуг.

Наукова новизна дослідження

До найбільш вагомих результатів, що характеризують наукову новизну роботи, належать:

– визначення організаційних засад соціальної реабілітації осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;

– узагальнення практичного досвіду соціальної реабілітації осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями;

– уточнення нормативно-правових засад реабілітації осіб з інвалідністю в Україні;

– уточнення трактування соціального обслуговування осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;

– визначення ролі психоневрологічного інтернату як інституційної складової системи психіатричної допомоги в Україні;

– розвиток наукових положень щодо змісту соціальної реабілітації та соціального обслуговування осіб з інвалідністю.

Заслуговує на позитивну оцінку прагнення авторки розглядати соціальну реабілітацію через призму сучасної соціальної моделі інвалідності та правозахисного підходу.

Теоретичне та практичне значення роботи

Теоретичне значення дисертації полягає у розширенні наукових уявлень про особливості соціальної роботи з особами, які мають психічні та інтелектуальні порушення, а також у систематизації підходів до організації соціальної реабілітації в умовах стаціонарних установ соціального захисту.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані:

– у діяльності психоневрологічних інтернатів;

– під час розроблення та удосконалення державних стандартів соціальних послуг;

– у підготовці фахівців соціальної роботи;

– у діяльності територіальних громад щодо розвитку соціальних послуг для осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями.

Важливою перевагою роботи є наявність документально підтвердженого впровадження результатів дослідження у діяльність закладів вищої освіти та установ соціального захисту.

Характеристика змісту дисертації

Структура дисертації є логічною та завершеною.

У першому розділі здійснено аналіз стану дослідженості проблеми, розкрито поняттєво-категорійний апарат дослідження та охарактеризовано місце психоневрологічних інтернатів у системі психіатричної допомоги України.

Другий розділ присвячено аналізу нормативно-правового забезпечення соціального обслуговування осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями, визначенню сутності соціального обслуговування в умовах психоневрологічного інтернату та характеристиці практичного досвіду Смілянського психоневрологічного інтернату.

У третьому розділі представлено результати апробації проєкту Державного стандарту соціальної послуги соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями, проєкту змін до Державного

стандарту паліативного догляду, а також сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення системи соціальної реабілітації.

Повнота викладу результатів у публікаціях

Основні результати дисертації відображено у фахових наукових публікаціях, апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Кількість та зміст публікацій загалом відповідають вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та побажання.

1. У роботі заявлено проведення експериментальної перевірки результатів дослідження, проте методика експерименту описана недостатньо детально. Доцільно було б ширше представити вибірку дослідження, критерії оцінювання результативності та методи статистичної обробки даних.

2. Поняття «соціальна реабілітація», «соціально-психологічна реабілітація», «соціальне обслуговування» та «соціальні послуги» у деяких фрагментах роботи використовуються як взаємозамінні, що потребує більш чіткого теоретичного розмежування.

3. Основна емпірична база дослідження представлена матеріалами одного психоневрологічного інтернату. Це дещо обмежує можливість узагальнення результатів на всю систему інтернатних установ України.

4. У дисертації недостатньо уваги приділено аналізу сучасних моделей підтриманого проживання, супроводжуваного працевлаштування та інших альтернатив інтернатному догляду, які активно впроваджуються у країнах Європейського Союзу.

5. Частина практичних рекомендацій має загальний характер і потребує подальшої конкретизації механізмів реалізації на рівні громад та закладів соціального захисту.

6. У роботі варто було б більш ґрунтовно проаналізувати ризики інституціалізації осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями в контексті сучасної політики деінституціалізації.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та мають переважно рекомендаційний характер.

Оцінка дотримання принципів академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, змісту публікацій здобувачки та оформлення наукового апарату дає підстави констатувати, що дослідження виконано з дотриманням основних принципів академічної доброчесності.

У роботі наявні посилання на використані джерела, наведено список використаної літератури, здійснено належне цитування наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають ознаки самостійного наукового пошуку та відповідають заявленому особистому внеску авторки.

Під час ознайомлення з дисертацією не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Дисертаційна робота відповідає вимогам законодавства України щодо академічної доброчесності та принципам етики наукових досліджень.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Структура дисертації є логічною та відповідає меті, завданням, об'єкту і предмету дослідження. Робота містить усі необхідні структурні елементи: анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

Обсяг дисертації, оформлення таблиць, списку використаних джерел, додатків, а також представлення результатів дослідження загалом відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Основні результати дослідження достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях авторки, апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також впроваджені в освітню та практичну діяльність закладів освіти і соціального захисту.

Таким чином, дисертація Мороз Тетяни Михайлівни «Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату» за змістом, структурою, науковою новизною та практичною значущістю

результатів відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Загальний висновок

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами), а її авторка Мороз Тетяна Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент –
доцентка кафедри психології та соціальної роботи
Вінницького державного педагогічного
університету ім. М.Коцюбинського,
кандидатка педагогічних наук, доцентка Ірина САРАНЧА